

Sprawozdanie
z Międzynarodowej Konferencji Naukowej
„Szkolna edukacja historyczna. Historia ludzi.
Historia dla ludzi”

Poznań, 25-26.10.2012 r.

W dniach 25-26 października 2012 roku w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu odbyła się Międzynarodowa Konferencja Naukowa poświęcona szkolnej edukacji historycznej. Została ona zorganizowana przez Wydział Studiów Edukacyjnych UAM, Instytut Historii UAM oraz Memoria Cultural Foundation w Bukareszcie (Rumunia). Fundacja ta zajmuje się promowaniem praw człowieka i wartości obywatelskich oraz pielęgnowaniem pamięci o rumuńskich ofiarach prześladowań politycznych w okresie reżimu komunistycznego. Konferencję, będącą częścią projektu naukowego „Niegodne historii. O nieobecności i stereotypowych wizerunkach kobiet w dziejach, w świetle analizy polskich podręczników do nauki historii na poziomie gimnazjalnym”, współfinansowało Narodowe Centrum Nauki. Celem wspomnianego projektu jest rekonstrukcja i krytyczna analiza szkolnej narracji historyczno-dydaktycznej w polskich podręcznikach do nauczania historii w gimnazjum, wydawanych systematycznie po najnowszej korekcie podstaw programowych w roku 2008 (strona projektu: www.historiawszkole.amu.edu.pl).

Organizatorki konferencji przyjęły założenie, że szkolna edukacja historyczna stanowi jeden z fundamentów kształtowania nowoczesnego społeczeństwa oraz że jest bezcennym źródłem tożsamości indywidualnych i zbiorowych kształtujących przyszłe oblicze polskiego społeczeństwa jako otwartego, refleksyjnego, krytycznego. Słowem, że jest to lub może być „historia ludzi” i „historia dla ludzi” – lekcja wiedzy, doświadczeń, wyobraźni i emocji, ukierunkowanych na twórczy udział jednostek i grup w aktualnej kulturze historycznej oraz ich aktywny i krytyczny udział w życiu społecznym.

Konferencja wpisała się, choć niezamierzenie, w ogólnopolski spór, jaki wywołała nowa podstawa programowa do nauczania historii, będąca częścią reformy edukacji, wprowadzonej w 1999 roku. Aktualny i bardzo gorący spór wokół kształtu i roli szkolnej historii pozwolił organizatorkom postawić pytanie zarówno o miejsce i rolę historii we współczesnej szkole, jak i szerzej – o miejsce i rolę szkolnej edukacji historycznej w życiu społecznym i kulturze historycznej Polaków. Pytanie to stało się jednocześnie źródłem kolejnych: o problem relacji między współczesnymi historiografiami a szkolną narracją historyczną, o problem ukrytych aspektów programu nauczania historii w szkołach (*hidden curriculum*), o problem szkolnej edukacji historycznej jako jednej z form społecznych odniesień do przeszłości, o problem pluralizacji historiografii oraz społecznych odniesień do przeszłości i znaczenie tego procesu dla szkolnej narracji historycznej.

Do udziału w konferencji zaproszeni zostali historycy, socjologowie, pedagodzy, antropolodzy, teoretycy oraz praktycy edukacji historycznej, przedstawiciele środowisk akademickich (badacze, teoretycy, metodycy kształcenia, studenci), jak i twórcy programów, autorzy i redaktorzy podręczników, przedstawiciele środowisk oświatowych (kadra kształcąca i doskonaląca zawodowo nauczycieli), a także praktycy: nauczyciele, dyrektorzy szkół, politycy oświatowi, działacze różnych organizacji edu-

kacyjnych, przedstawiciele środowisk opiniotwórczych oraz wydawcy materiałów dydaktycznych do nauczania i uczenia się historii. Tak szeroko zakrojona problematyka spotkania zdefiniowała organizację i charakter obrad, które odbyły się w sesjach plenarnych oraz panelowych. Integralną częścią konferencji były także warsztaty, przechadzka po Poznaniu oraz spotkanie integracyjne.

W konferencji czynny udział wzięło 120 naukowców, metodyków i nauczycieli. Odbyły się dwie sesje plenarne i 18 sesji panelowych. W towarzyszących konferencji warsztatach i spotkaniach uczestniczyło 70 osób, w tym także studenci i studentki kierunków nauczycielskich oraz pedagogiki.

Pierwszy dzień konferencji rozpoczęto warsztatami, które przeznaczone były głównie dla studentek/studentów oraz nauczycielek/nauczycieli historii. Pierwszy warsztat był zorganizowany i poprowadzony przez harcmistrzów z Instruktorskiego Kręgu Pokoleń Romanosy, Różę Karwecką i Stefana Romanowskiego, a dotyczył wykorzystania metodyki pracy zuchowej w edukacji historycznej w szkole podstawowej.

Kolejne spotkanie – prezentacja oraz rozmowa – zostały przeprowadzone w siedzibie i przy udziale zespołu Teatru Ósmego Dnia. Warsztat ten dotyczył projektu społeczno-artystycznego „Osadzeni. Młyńska 1”, zmierzającego do emancypacji konkretnych osadzonych, więźniów, którzy podjąwszy współpracę z teatrem, postanowili przepracować własne historie życia, nadając tej pracy formę terapeutycznej sesji, której rezultatem jest spektakl dokumentalny.

Trzeci warsztat został przygotowany przez Fundację Tres, a dotyczył deportacji polskich Żydów w 1938 roku z Niemiec do Zbąszynia. Podczas spotkania odbyła się projekcja filmu paradokumentalnego nt. projektu, którego autorami są: Wojciech Olejniczak, Erwin Schelkenbach oraz Agnieszka Juraszczyk.

Ostatni warsztat, zatytułowany: „Większość w poszukiwaniu swojej przeszłości, czyli jakiej historii kobiet chcemy w szkole”, poprowadziła Anna Wołosik, autorka serii podręczników „Opowiem Ci ciekawą historię”, współautorka pakietów edukacyjnych „Jej portret. Sprawy kobiet od czasów najdawniejszych po wiek XXI” oraz „Kobiety dla Polski. Bojowniczkę, liderkę, wizjonerkę”, pokazujących wkład kobiet w życie społeczne dawniej i dziś, pomysłodawczyni oraz założycielka Stowarzyszenia W stronę dziewcząt.

Uroczystego otwarcia konferencji dokonał prorektor UAM, prof. dr hab. Zbigniew Pilarczyk, który w swoim przemówieniu zwrócił uwagę nie tylko na studentów historii, jej nauczycieli, czy uczniów, ale także na tych, którzy ową historię rekonstruują i opisują, czyli na środowisko historyków. Następnie głos zabrał dr hab. Przemysław Matusik, pełniący funkcję zastępcy dyrektora Instytutu Historii UAM, który z kolei mówił o potrzebie „odświeżenia” nie tylko samej historii, sposobów jej nauczania, ale i środowiska nauczycielskiego. W imieniu organizatorów wszystkich uczestników konferencji powitały dr Edyta Głowacka Sobiech oraz Claudia – Florentina Dobre z Fundacji Memoria.

Część plenarną obrad otworzyła prof. dr hab. Maria Mendel (Uniwersytet Gdański) wystąpieniem na temat edukacji ze świadomością miejsca, będącym jednocześnie rekonstrukcją opisu zagadnienia związku pomiędzy tożsamością i lokalnością w kontekście tez formułowanych przez współczesnych badaczy (G. Biesta i J. Rancière). Autorka nawiązywała do realizowanego przez siebie projektu „Tożsamość i lokalność: Pohulanka 1946. Gdańszczan budowanie na (nie)pamięci”, który zakładał rekonstrukcję narracji wokół wydarzenia, jakim była egzekucja 11 oprawców z obozu koncentracyjnego Stutthof, dokonana 4 lipca 1946 roku.

Następnie głos zabrał prof. dr hab. Jerzy Strzelczyk (UAM Poznań), który „we własnym imieniu”, mówił o społecznej i intelektualnej roli kobiet w dawnych wie-

kach. W swoim wystąpieniu referent wielokrotnie nawiązywał do autorskiej książki „Pióro w wątych dłoniach. O twórczości kobiet w dawnych wiekach” (t. 1 – 2, Warszawa 2007 - 2009).

Wystąpienie prof. dr hab. Ewy Kraskowskiej dotyczyło pożytków płynących z czytania książek historycznych dla dzieci i młodzieży. Prelegentka, podobnie jak M. Mendel, odnosiła się często do własnych wspomnień i doświadczeń, kiedy jako dziecko zaczytywała się powieściami historycznymi. Tego typu twórczość, na co zwróciła uwagę autorka, często bywa domeną kobiet – pisarek, które wprowadzając do fabuł historycznych dziecięcych bohaterów, kształtowały jednocześnie u najmłodszych świadomość przeszłości i poczucie jedności narodowej. Współczesną wersją powieści historycznej jest, według E. Kraskowskiej, proza z gatunku *fantasy*.

Część plenarną konferencji zakończyła prezentacja projektu: „Historia – Kultura – Społeczeństwo. Projektowanie lekcji historii i społeczeństwa w szkole ponadgimnazjalnej”, którego autorami są studenci historii, specjalność nauczycielska IH UAM, lic. lic: Wiesława Ludwiczak, Sebastian Trawiński, Mikołaj Witaszyk oraz Maciej Tomczyk.

Dalej obrady toczyły się dziesięciu panelach tematycznych.

Pierwszemu panelowi przewodziła prof. dr hab. Violetta Julkowska (UAM Poznań). Poświęcony był zagadnieniu: „Historiografia/historiografie – szkolne narracje historyczne po 1999 roku. Inspiracje. Transmisje. Postulaty” (siedem wystąpień).

Panel drugi prowadzili: dr Claudia – Florentina Dobre (University of Bucharest) oraz dr hab. Izabela Skórzyńska (UAM Poznań). Temat wiodący brzmiał: „Historical education. Emancipatory memory” (siedem wystąpień).

Trzeci panel poświęcony był zagadnieniu: „Życie prywatne – rodzina – dziecko. Perspektywa historyczno-socjologiczna”. Prowadzącymi były: prof. dr hab. Dorota Żołądź-Strzelczyk (UAM Poznań) oraz prof. dr hab. Anna Wachowiak (WSH TWP Szczecin) (dwanaście wystąpień).

Panelem czwartym, zatytułowanym „Perspektywa ‘gender’ w nauczaniu historii – cele i metody”, kierowały: prof. dr hab. Elżbieta Pakszys (UAM Poznań) oraz dr Dobrochna Kałwa (IH Uniwersytet Warszawski) (przedstawiono cztery referaty).

Dr hab. Eva Zamojska (UAM Poznań) oraz dr Iwona Chmura-Rutkowska (UAM Poznań) kierowały obradami podczas panelu piątego. Poświęcony był on: „Ukrytemu programowi nauczania historii, nauczaniu historii jako przemocy symbolicznej, historii szkolnej (wobec) grup dyskryminowanych, marginalizowanych i wykluczonych” (pięć wystąpień).

Panel szósty, zatytułowany: „Współczesna edukacja historyczna. Rozwiązania formalno – prawne. Polska – Europa – Świat”, poprowadziły dr Edyta Głowacka Sobiech (UAM Poznań) i Agnieszka Janiak-Jasińska (IH Uniwersytet Warszawski) (siedem referatów).

Świadomości i wrażliwości emancypacyjnej w kształceniu nauczycieli historii oraz koncepcjom, programom i rozwiązaniom praktycznym poświęcony był panel siódmy. Przygotowali go wspólnie: dr hab. Danuta Konieczka-Śliwińska (UAM Poznań) oraz prof. UAM dr hab. Wiesław Jamrozek (osiem referatów).

Dr Lucyna Marzec (UAM Poznań) oraz mgr Katarzyna Kończal (UAM Poznań) prowadziły panel ósmy. Dotyczył on pozaszkolnej edukacji historycznej, odzyskiwania pamięci, historii grup marginalizowanych i dyskryminowanych (siedem wystąpień).

Panel dziewiąty pt. „S/przeciw – historia. O czym nie naucza historia” poprowadziła dr hab. Maria Solarska (UAM Poznań) (trzy referaty).

Prof. dr hab. Izabela Kowalczyk (WSNHiD Poznań) poprowadziła panel dziesiąty, zatytułowany „Bliskie spotkania historii sztuki w edukacji szkolnej” (trzy referaty).

Integralną częścią obrad były: w pierwszym dniu projekt – spacer po „Salonach, zaułkach, alejach Poznania – przechadzka po mieście kobiet XIX i XX wieku”, zrealizowany przez Kolektyw Aleje Bibianny. Przewodniczkami po stolicy Wielkopolski były: Lucyna Marzec, Zuzanna Kołupajło, Klaudia Ziewiec, Dominika Dombrowska, Katarzyna Granops oraz Adrianna Sołtysiak, a w drugim dniu konferencji „Okrągły stół”, czyli dyskusja wokół głównego tematu konferencji, gdzie zaprezentowano także wnioski i tezy będące podsumowaniem prezentacji, wystąpień i dyskusji podczas poszczególnych paneli. Wprowadzeniem – zaproszeniem do dyskusji było wystąpienie – nagranie prof. dra hab. Jana Hartmana (Collegium Medicum UJ Kraków), zatytułowane: „Historia pod knutem, czyli róbcie swoje”, a skierowane do uczestników konferencji słowa prodziekan Wydziału Studiów Edukacyjnych, prof. dr hab. Agnieszki Cybal-Michalskiej.

Zamknięcia konferencji dokonała dr I. Chmura-Rutkowska, dziękując wszystkim przybyłym gościom za udział i zaangażowanie w organizację spotkania. Odwołała się jednocześnie do idei życzliwości, bez której do tak głębokiej integracji środowiska osób zaangażowanych w sprawy edukacji historycznej nigdy by nie doszło.

Bogata w prezentacje, wykłady, wystąpienia i dyskusje konferencja, sprzyjała integracji środowiska osób zainteresowanych edukacją historyczną, często działających w odosobnieniu. Wskazywano również wielokrotnie na potrzebę kolejnych spotkań, krytyczną refleksję i zaangażowanie różnych osób i środowisk w debatę publiczną na temat edukacji historycznej.

*Iwona Chmura-Rutkowska
Edyta Głowacka-Sobiech
Izabela Skórzyńska*